

Socialchefsdagarna

Om tjänstefel inom socialtjänsten

Utökat tjänstemannansvar

- Senast behandlat i riksdagen 23 februari 2022
- Reservation mot KU:s förslag bifölls, dvs. inget tillkännagivande till regeringen om utredning av utökat tjänstemannaansvar. KU:s betänkande avhandlade yrkanden i ca 80 motioner från den allmänna motionstiden 2021/2022.
- Reservationen hänvisar till att utökat ansvar redan behandlas i en utredning som nyligen varit ute på remiss och att den pågående beredningen av den inom regeringskansliet inte bör föregripas genom att riksdagen tar ytterligare initiativ i frågan.
- I den utredningen föreslås dock inga förändringar av ansvaret och det var därför som KU ansåg att riksdagen skulle rikta ett tillkännagivande om att frågan skulle utredas på nytt.

En historisk tillbakablick

- De nuvarande bestämmelserna om ansvar för tjänstemän fick sin huvudsakliga utformning från 1 januari 1976 genom den s.k. ämbetsansvarsreformen. Reformen var genomgripande och medförde en betydande avkriminalisering.
- Före reformen gällde ett långtgående, särskilt straffrättsligt ansvar för offentligt anställda tjänstemän som innebar att de kunde dömas för **tjänstefel** (att genom försummelse, oförstånd eller oskicklighet åsidosätta vad som åligger tjänstemannen enligt lag, instruktion eller annan författning, särskild föreskrift eller tjänstens beskaffenhet) eller **tjänstemissbruk** (att som tjänsteman missbruka sin ställning till förfång för det allmänna eller någon enskild). Den som ämbetsansvaret gällde kunde vid sidan av vanliga straff dömas till de särskilda ämbetsstraffen avsättning och suspension.

1989-års reform, nuvarande tjänstefelsbestämmelse

- Ny reform som bl.a. innebar att det straffrättsliga tjänsteansvaret utvidgades till att omfatta inte enbart gärningar som innefattar felaktig myndighetsutövning utan även andra oriktiga handlingar som har nära anknytning till myndighetsutövning (prop. 1988/89:113).
- Straffansvar kan vidare utdömas vid oaktsamhet och inte endast vid grov oaktsamhet eller uppsåt.
- Det är också möjligt att dömas för brottet inte bara för det den anställde gör, utan också för det hon eller han inte gör; "åsidosätter genom handling eller underlåtenhet vad som gäller för uppgiften".

20 kap. 1 § BrB

1 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet vid myndighetsutövning genom handling eller underlåtenhet åsidosätter vad som gäller för uppgiften skall dömas för tjänstefel till böter eller fängelse i högst två år. Om gärningen med hänsyn till gärningsmannens befogenheter eller uppgiftens samband med myndighetsutövningen i övrigt eller till andra omständigheter är att anse som ringa, skall inte dömas till ansvar.

Om ett brott som avses i första stycket har begåtts uppsåtligen och är att anse som grovt, skall dömas för grovt tjänstefel till fängelse, lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om gärningsmannen allvarligt har missbrukat sin ställning eller om gärningen för någon enskild eller det allmänna har medfört allvarligt förfång eller otillbörlig förmån som är betydande.

Den som är ledamot av en beslutande statlig eller kommunal församling är inte underkastad ansvar enligt första eller andra stycket för någon åtgärd som han vidtar i denna egenskap.

Vad som sägs i första och andra styckena skall inte heller tillämpas, om gärningen är belagd med straff enligt någon annan bestämmelse. Lag (1989:608).

Disciplinansvar, gällande rätt

- Frågor om skiljande från tjänsten regleras i lagen (1982:80) om anställningsskydd och lagen (1994:260) om offentlig anställning, förkortad LOA. LOA är primärt tillämplig på statligt anställda. För kommunalt anställda återfinns bestämmelser om disciplinansvar i Allmänna bestämmelser (AB).

- AB § 11 Disciplinpåföljd

Mom. 1 En arbetstagare som i arbetet gjort sig skyldig till fel eller försummelse kan meddelas disciplinpåföljd i form av skriftlig varning.

Disciplinpåföljd får dock inte meddelas en arbetstagare för att arbetstagaren har deltagit i strejk eller jämförlig stridsåtgärd.

Mom. 2 Har arbetsgivaren anmält felet eller försummelsen enligt mom. 1 till polis- eller åklagarmyndighet, får arbetsgivaren inte inleda eller fortsätta disciplinärt förfarande med anledning av den förseelsen.

Vanligaste påföljderna för tjänstefel

- **Villkorlig dom**

Innebär att den som dömts får en prøvotid på två år utan övervakning. Om personen begår nya brott under tiden kan prøvotiden förlängas eller någon annan påföljd utdömas. Villkorlig dom kan kombineras med t.ex. dagsböter eller samhällstjänst.

- **Dagsböter**

Bötesstraff där böternas antal bestäms efter hur grovt brottet är. Storleken på varje dagsbot fastställs med hänsyn till hur den bötfällda personens ekonomi ser ut.

Rekvisiten i 20 kap. 1 § BrB

- Vid myndighetsutövning
- Åsidosatt vad som gäller för uppgiften
- Handling eller underlåtenhet
- Uppsåtligen - oaktsamt

Vid myndighetsutövning

- Beslut
- Faktiska åtgärder

som grundar sig på samhällets maktbefogenheter

- Rättsverkningar för eller emot den enskilde i kraft av offentligrättsliga regler (lag eller annan författning)
- Inte avtalsgrundade förpliktelser

Meddelande av formella beslut, faktiska åtgärder att verkställa sådana beslut, faktiska åtgärder utan formellt beslut

Av förarbetena till bestämmelsen framgår att ansvar för tjänstefel kan inträda även i sådana situationer där ett visst handlingsmönster ter sig självklart och naturligt utan att detta har angetts uttryckligen i någon författning, föreskrift, rutinbeskrivning eller liknande (se bl.a. prop. 1988/89:113 s. 15).

- En tjänsteperson som i och för sig är behörig att utöva myndighet men som överträder sin befogenhet
→ det är vid myndighetsutövning
- En tjänsteperson som är uppenbarligen obehörig → inte myndighetsutövning (ev. föregivande av annan ställning)
- När kommunen är arbetsgivare, köpare, säljare, inom offentlig upphandling, affärsverksamhet, egendomsförvaltning → inte myndighetsutövning
- Även nämndsledamöter när de utövar myndighet omfattas (dock knappast vid ett olagligt yrkande som inte leder till beslut, i övrigt fritar reservationer från ansvar när huvudbeslutet är olagligt.)

Åsidosätter vad som gäller för uppgiften

- Myndighetens behöriga utövande av gällande regler överträds, en norm följs inte
- Ett visst handlingsmönster som ter sig självklart och naturligt utan stöd i författning eller förarbeten följs inte.
- En tjänsteperson överträder sin befogenhet.
- Olaga frihetsberövande, hemfridsbrott, egenmäktige förfarande → **subsidiaritet**; försvårande omständigheter om vid myndighetsutövning

Uppsåt eller oaktsamhet

- Ansvar för oaktsamhet: inte för varje avvikelse från den eftersträlvade normen. En viss marginal föreligger alltid mellan det helt aktsamma och det oaktsamma.
- Oaktsamhet består i att inte skaffa sig kännedom om eller inte hålla reda på de regler som gäller för myndighetsutövningen
- Krav på noggrannhet och omsorg
- Vägas mot kunnighet, utbildning, erfarenhet, tidspress

Ringa gärning

- Beroende på förhållandena i det enskilda fallet
- Allmänna och enskilda intressen kan ha betydelse i sammanhanget
- Har någon drabbats av skada, påtaglig risk för skada eller olägenhet
- Likgiltighet i handlandet
- Verksamhetens art
- **Endast under speciella förhållanden bör det komma ifråga att bedöma ett tjänstefel som innebär felaktig hantering av frihetsberövanden som ringa**
- Varken inom detta eller andra områden bör en överträdelse av formella regler som är av underordnad betydelse för myndighetsutövningens faktiska innehåll föranleda straffansvar
- Ju mer självständiga befogenheter den felande har desto större anledning finns att se mera allvarligt på gärningen
- En person med en begränsad uppgift i underordnad ställning ofta → ofta ringa tjänstefel
- Nyanserade bedömningar

Dröjsmål med att lämna ut allmänna handlingar: NJA 1993 s. 216 ringa tjänstefel

NJA 1993 s. 216 (NJA 1993:44)

Dröjsmål med att lämna ut allmän handling har inte medfört ansvar, då det berott på förbiseende och ingen sådan omständighet förelegat som talat för att ändå döma till ansvar.

Men...

Tjänstefel igen– 20 kap. 1 § brottsbalken

Hovrätten över Skåne och Blekinge, B 28-14

Åtalade gärning:

- Att inte handlägga ärende om utlämnande av allmän handling med den skyndsamhet som föreskrivs
- Att förvägra tidningen att ta del av handlingar
- Att inte meddela beslut med överklagandehänvisning
- DOM: dröjsmål - att inte meddela beslut med överklagandehänvisning → åsidosatt vad som gäller för uppgiften

Dröjsmål (begäran 18/9/12, utlämnande 26/10/12)

Tjänstefel av normalgraden

Grov gärning

- Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om gärningsmannen allvarligt har missbrukat sin ställning eller om gärningen för någon enskild eller det allmänna har medfört allvarligt förfång eller otillbörlig förmån som är betydande.
- Förhållanden av jävsnatur påverkar handlandet
- Effekter avgörande
- Berövat friheten, betydande ekonomisk skada

Undantagna personkategorier

- Ledamöter i kommunfullmäktige i sitt politiska arbete i egentlig mening
- Inga undantag vad gäller nämndsledmöter och styrelseledamöter i kommun

Några domar om tjänstefel med anknytning till socialtjänsten

Svea HovR 2022-05-19 B 4046-20: missnöje med utredningssätt

Tjänstefel m.m.: En man har väckt åtal mot två socialsekreterare för tjänstefel och förtal. Mannen menar att den vårdnads-, boende- och umgängesutredning som socialsekreterarna hade utfört hade ett stort antal brister.

Hovrätten bedömer det inte finns några förhållanden som kan grunda ansvar för varken tjänstefel eller förtal. Socialsekreterarna frias.

Tingsrättsdomen som hovrätten bekräftar

1. Vid myndighetsutövning?

Sammanfattningsvis är det så att en utredning enligt **6 kap. 19 § tredje stycket föräldrabalken** delvis är reglerad av offentlighetsrättsliga regler, står i ett nära samband med domstolens myndighetsutövning samt indirekt har rättsliga verkningar för enskilda. Utredningen får anses utgöra ett sådant led i myndighetsutövningen att utförandet och redovisningen av utredningen ska anses ske "*vid myndighetsutövning*". Bestämmelserna om tjänstefel är därmed i och för sig tillämpliga i målet.

Som tingsrätten redovisat **saknas det direkta författningsreglering beträffande hur en utredning enligt 6 kap. 19 § tredje stycket föräldrabalken ska göras**. Bedömningen av åtalet kan dock, inom ramen för gärningsbeskrivningen, göras **mot bakgrund av vissa bestämmelser i socialtjänstlagen** som A har pekat på, de skrifter från Socialstyrelsen som försvaret har åberopat och redogjort för samt vissa bestämmelser i föräldrabalken, som även har berörts i de av försvaret åberopade skrifterna.

2. Åsidosatt vad som gäller för uppgiften?

- Det har inte framkommit något som ger stöd för att J eller M skulle *ha låtit sig, på ett felaktigt sätt, påverkas av en tidigare utförd s.k. barnavårdsutredning*. Att s.k. barnavårdsutredningar kan ha relevans för en utredning enligt 6 kap. 19 § tredje stycket föräldrabalken står klart. Det får då snarast anses åligga vårdnadsutredarna att redovisa vad som framkommit i barnavårdsutredningen och beakta detta vid sin egen utredning och bedömning.
- *Hemförhållandena hos honom och barnens mor har redovisats på ett partiskt sätt*. Beskrivningarna av hemförhållandena har hållits tämligen kortfattade och med fokus på det som kan anses vara relevant. Att något mer fokus har lagts på hemförhållandena hos modern har framstått som naturligt eftersom barnen haft sitt boende hos henne. Det är alltså inte styrkt att någon brist har förekommit i detta avseende.
- I vilken *ordning man redovisar föräldrarnas berättelser* kan under inga förhållanden anses vara något annat än en ren bedömningsfråga, främst av stilistisk art. Det kan i detta sammanhang betonas att en utredning enligt 6 kap. 19 § tredje stycket föräldrabalken redovisas till en domstol, som får förutsättas låta sig vara opåverkad av sådana omständigheter som i vilken ordning olika utredningsåtgärder redovisas. Vilket intryck läsare i allmänhet kan tänkas få av en utredning, beroende på sådant som omfång av och i vilken ordning saker redovisas, har ingen betydelse. Det är således inte visat att någon brist har förekommit i detta avseende.

- *"Moderns föräldrar har varit partiska till moderns fördel"*. J och M har valt att låta barnens mormor och morfar komma till tals som referenspersoner i utredningen. Vilka referenser som inhämtas måste som utgångspunkt anses vara en bedömningsfråga, givetvis med den utgångspunkten att referenten kan förväntas ha något av relevans att tillföra utredningen. När referentsamtalen sedan redovisas i utredningen måste detta givetvis göras på ett korrekt sätt. Utredarna får inte ge sig in i någon tolkning eller omtolkning av vad en person har sagt. Däremot kan det ofta vara lämpligt att utelämna sådant som inte är av relevans för de frågor som ska utredas, och det anges också i de skrifter som de tilltalade har hänvisat till att vad referenter har uppgett ska redovisas i korthet. Men generellt är detta en bedömningsfråga där det inte går att säga att något är absolut rätt eller fel. Att i detta fall ta in referenser från barnens mormor och morfar kan under alla förhållanden inte anses ha varit felaktigt, även om man ofta avhåller sig från att ta referenser från mor- och farföräldrar
- Att ta med och redovisa referentsamtalen på det sätt som skett kan emellertid under alla förhållanden inte anses ha varit en sådan flagrant brist att det kan vara fråga om tjänstefel.
- Att man inte lät A:s föräldrar uttala sig har av de tilltalade förklarats med att dessa inte bodde i Sverige och hade haft mycket begränsad kontakt med barnen. Den uppgiften synes inte i sig ha ifrågasatts av A. Tingsrätten finner inte anledning att ifrågasätta bedömningen att inte höra farföräldrarna i utredningen.

- Den som utför en utredning enligt 6 kap. 19 § tredje stycket föräldrabalken varken kan eller ska ge sig in i att **utreda påståenden om brott** på det sätt som polis och åklagare gör. Redan av sekretesskäl är utredaren också regelmässigt förhindrad att inhämta uppgifter från andra personer som parterna inte har gett sitt samtycke till att utredaren får inhämta. **Det sätt på vilket J och M har hanterat A:s påståenden om förtal från moderns sida, framstår inte som olämpligt.** Det är alltså inte visat att någon brist har förekommit i detta avseende.
- Som tingsrätten redovisat tidigare åligger det utredarna att på ett korrekt sätt återge vad en referensperson har uppgett och att inte göra några egna tolkningar av det som sagts. De i detta fall aktuella uppgifterna har lämnats av en psykolog vid BUP och det framgår tydligt att det är dennes uppfattning om skälen till moderns bristande närvaro vid möten som redovisas, inte utredarnas. Det som framkommit har, i den mån det bedömts vara relevant, fått beaktas som en del i utredarnas bedömning och förslag i frågorna om vårdnad, boende och umgänge. Det är alltså inte visat att någon brist har förekommit i detta avseende.
- Att uppgifter om övergrepp framkommit under vårdnadsutredningen har dock inneburit att J och M varit skyldiga att förhålla sig till det vid sin riskbedömning. De har på basis av det som framkommit bedömt att det funnits en hög risk att barnet framgent skulle utsättas för övergrepp vid fortsatt kontakt med A. **Det är inte visat att denna bedömning varit flagrant felaktig. Formuleringen "utsätts igen" kan framstå som mindre lämplig mot bakgrund av att riskbedömningen inte hade sin grund i någon dom mot A. Om man sätter in formuleringen i sitt sammanhang står det dock klart för mottagaren, dvs. tingsrätten i vårdnadsålet, vad som har avsetts. Hur läsare i allmänhet kan tolka skrivningar i en utredning saknar även i det här sammanhanget betydelse.**

Göta hovrätt 2020-03-17 B2299-10: inte släppt LVM

Tjänstefel; Hovrätten bedömer att en socialsekreterare gjort sig skyldig till tjänstefel genom att ha underlåtit att se till att LVM-vård avslutades när hon fick del av nya uppgifter. Hon frikänns dock från de delar av åtalet som gäller omhändertagande utan stöd i lag och utövande av otillbörliga påtryckningar för att få en person att göra en abort.

Påföljd: Lika med tingsrätten anser hovrätten att påföljden ska bestämmas till villkorlig dom och 30 dagsböter.

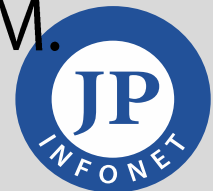

Tre åtalspunkter

1. medverkat till ett beslut om omedelbart omhändertagande av M enligt 13 § lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) trots att det saknades lagstöd för ett sådant beslut, och därefter
2. underlåtit att tillse att frihetsberövandet i form av LVM-vård avslutades, samt att L har
3. utövat otillbörliga påtryckningar mot M för att förmå henne att göra abort mot löfte att LVM-vården skulle avslutas.

Punkten 1 medverkat till ett beslut om omedelbart omhändertagande utan lagstöd för ett sådant beslut

- Enbart den omständigheten ***att drogtestet gav fel resultat*** för L kan därför inte medföra att hon har åsidosatt vad som gällt för hennes tjänst och därigenom har gjort sig skyldig till tjänstefel.
- ***Omhändertagande syftade till att skydda det ofödda barnet***
Åklagaren har alltså inte kunnat styrka sitt påstående att L uppsåtligen eller av oaktsamhet har medverkat till ett beslut om omedelbart omhändertagande av M som saknade stöd i LVM.
L kan därför inte dömas för tjänstefel i denna del.

Punkten 2: underlåtit att tillse att frihetsberövandet i form av LVM-vård avslutades

Den 19 oktober 2016, dagen efter omhändertagandet, fick L klart för sig att M var positiv endast på THC och att M av läkare bedömdes som kroppsligen helt utan anmärkning. **Mot den bakgrunden borde L redan den dagen ha verkat för att omhändertagandet av M skulle upphöra.**

Genom att inte vidta de åtgärder som situationen krävde, främst med anledning av de upplysningar som hon fick av läkaren M, har L genom oaktsamhet underlåtit att tillse att frihetsberövandet av M upphörde. Som tingsrätten har konstaterat innebär underlåtenheten att L har gjort sig skyldig till tjänstefel som inte är ringa.

Punkten 3: Tjänstefel genom otillbörliga påtryckningar

- L:s uttalande att det ofödda barnet behövde skyddas framstår som en naturlig del i en sådan allmän diskussion. **Uttalandet kan inte tas till intäkt för att L vid mötet utövade sådana påtryckningar mot M** som åklagaren har gjort gällande.
- M:s uppgifter har inte det stöd i annan utredning som krävs. Det bör också framhållas att den sjuksköterska som M hade kontakt med i samband med att hon skulle påbörja sin abortbehandling uppgav att hon var övertygad om att abortbeslutet helt var M:s eget beslut. Uppgiften från sjuksköterskan motsäger åklagarens påstående att M genomförde en abort mot sin vilja.

Påföljd

L har av oaktsamhet orsakat att M varit tvångsomhändertagen under tolv dagar utan laglig grund.

Frihetsberövandet har skett under en tid då M, som befunnit sig i en utsatt situation, varit extra sårbar på grund av omständigheterna kring hennes sambo och barn samt det beslut som hon hade att fatta angående sin graviditet.

Gärningen har på grund härav ett straffvärde som ligger över bötesnivå.

- Det finns inte någon anteckning om L i belastningsregistret. Av utredningen framgår att L lever under välordnade förhållanden. Tingsrätten bedömer därför att det inte finns särskild anledning att befara att L kommer att fortsätta begå brott. Varken brottslighetens straffvärde eller art hindrar att L döms till villkorlig dom. L ska därför dömas till villkorlig dom. Den villkorliga domen ska förenas med böter.
- Eftersom L döms för brott där fängelse finns i straffskalan, ska hon betala en avgift till brottsofferfonden.

Göta HovR 2021-12-27 B 3289-21: fel barn till förhör 1

En kvinna hade vid sin myndighetsutövning inom socialtjänsten varit oaktsam genom att åka till fel skola och hämta fel barn till förhör. Frågan är om gärningen är att anse som ringa och i så fall är straffri. Verksamhetens art ställer **höga krav på en korrekt handläggning. Hovrätten bedömer att gärningen inte kan bedömas som ringa.** Kvinnan döms för tjänstefel till dagsböter.

I målet är utrett att A vid sin myndighetsutövning har varit oaktsam genom att åka till fel skola och hämta fel barn till förhör. **Frågan är om gärningen är att anse som ringa och i så fall är straffri.** Vilka omständigheter som ska beaktas vid denna bedömning är beroende på förhållandena i det enskilda fallet. Allmänt sett är det självfallet en viktig faktor i vad mån någon drabbas av skada eller om det förelegat någon mer påtaglig risk för skada eller olägenhet av annat slag. Graden av oaktsamhet är dessutom av betydelse. Det kan också förekomma situationer där ett felaktigt handlande vittnar om en sådan likgiltighet inför de krav som rimligen kan ställas att ett straffrättsligt ansvar är motiverat.

Av stor vikt är också verksamhetens art.

Det är en ingripande åtgärd som en socialsekreterare vidtar i sin myndighetsutövning mot ett barn när denne hämtar barnet i förskola/skola och transporterar barnet till polisförhör. Rättssäkerheten ställer höga krav på noggrannhet och omsorg i sådana situationer. Kraven på korrekt handläggning måste vara särskilt stora vid socialtjänstens myndighetsutövning med hänsyn till verksamhetens art. Det är en självklarhet att identiteten måste kontrolleras och säkerställas inför och vid själva hämtningen, framförallt när barnet inte är bekant för den hämtande socialsekreteraren.

Hovrätten gör följande bedömning.

Även om händelsen för barnet har varit kortvarig och barnet inte synes ha tagit någon skada anser hovrätten att den felaktiga myndighetsutövningen har **inneburit en påtaglig risk för skada eller olägenhet av annat slag för barnet.**

*Eftersom A endast har uppgett barnets förnamn vid kontakt med skolan kan hon inte anses ha vidtagit tillräckliga åtgärder för att säkerställa att det var rätt barn hon skulle hämta. Det aktuella barnets förnamn är enligt hovrätten inte sådant att A utifrån det har kunnat utgå ifrån att det varit rätt barn. Som ovan har beskrivits ställer verksamhetens art höga krav på en korrekt handläggning. Gärningen kan därför vid en sammantagen bedömning inte bedömas som ringa. Den omständigheten att det saknades checklistor och skriftliga rutiner påverkar inte bedömningen. A ska därför dömas för tjänstefel. Påföljden ska bestämmas till **dagsböter.***

Svea hovrätt B 952-10: fel barn till polisförhör 2

- Tjänstefel; En socialsekreterare åkte till fel förskola och hämtade fel barn till polisförhör. Hovrätten fastställer nu tingsrättens dom som dömer socialsekreteraren till tjänstefel.
- De vid aktuell händelse gällande rutinerna för överenskommelse om transport av barn till polisförhör innehöll inte någon närmare beskrivning av hur säkerställande av att rätt barn transporterades till polisförhör skulle ske. Enligt vad som framkommit av utredningen i målet fanns inte heller någon direkt uttalad rutin vid Omsorgsförvaltningen hur identiteten av barn vid hämtning till förhör skulle säkerställas.
- Oaktat detta anser tingsrätten att det ter sig självklart och naturligt att en socialsekreterare som fått i uppdrag att ombesörja transport av ett barn till polisförhör måste kontrollera och säkerställa att det är rätt barn som tas med till polisförhöret. Det är en mycket ingripande åtgärd som en socialsekreterare sin myndighet vidtar mot ett barn när socialsekreteraren utan barnets vårdnadshavares vetskap hämtar barnet i förskola/skola och transporterar barnet till ett polisförhör. **Rättssäkerheten ställer höga krav på noggrannhet och omsorg i sådana situationer.** Kraven på korrekt handläggning måste även vara särskilt stora vid socialtjänstens myndighetsutövning med hänsyn till verksamhetens art. ***Mot bakgrund av det anförda finner tingsrätten inte att man vid aktuell myndighetsutövning kan undkomma ansvar genom att hänvisa till att man förlitat sig på att någon annan kontrollerat identiteten av barnet i ett tidigare skede.*** Det är en självklarhet att identiteten måste kontrolleras och säkerställas vid själva hämtningen när barnet inte är bekant för den hämtande socialsekreteraren. I hade dessutom i detta fall redan dagen innan känt en tveksamhet kring huruvida det var rätt förskola och vid själva hämtningen även fått en förnimmelse av att det inte var rätt barn hon hämtade.
- Trots att detta inte är avgörande för bedömningen av I:s ansvar för tjänstefel, så påvisar det tydligt hennes oaktsamhet vid myndighetsutövningen. Gärningen är inte att bedöma som ringa mot bakgrund av den påtagliga risk för skada eller olägenhet av annat slag som funnits vid den felaktiga myndighetsutövningen och verksamhetens art.
- I ska således dömas för tjänstefel.

Påföljdsfrågan

I är 58 år gammal och tidigare ostraffad. Hon lever under ordnade ekonomiska och sociala förhållanden. Påföljden kan stanna vid **dagsböter**. Vid bedömningen av antalet dagsböter ska beaktas att en i förhållande till brottets art ovanligt lång tid förflutit sedan brottet begicks.

HovR Västra Sverige 2010-12-20 B 4761-09: utredning inlett för sent

Ansvar för tjänstefel för en chef inom socialtjänsten som, vid tillämpning av lagen om vård av missbrukare i vissa fall, för sent inlett utredning och för sent vidtagit åtgärder för ett omedelbart omhändertagande av en man med tungt narkotikamissbruk.

Skuldfrågan

Myndighetsutövning? Ja.

Hovrätten konstaterar inledningsvis att det ingick i T:s arbetsuppgifter som enhetschef vid vuxenenheten att fatta beslut om att inleda utredningar enligt 7 § LVM och även att agera för att nödvändiga omedelbara omhändertaganden enligt 13 § LVM skulle komma till stånd.

En eventuell underlåtenhet att agera i dessa avseenden har skett vid myndighetsutövning. Hovrätten har att pröva om det ålegat T att vidta en eller båda av dessa åtgärder gentemot T.

Fanns det efter T:s återfall skäl att inleda en utredning enligt 7§ LVM?

Utredningen i målet visar entydigt att T hade ett tungt, accelererande och destruktivt missbruk.

Det kan ifrågasättas varför någon anmälan enligt 6 § LVM inte gjordes tidigare av de behandlande läkarna.

T hade emellertid ändå kännedom om T och dennes situation. Det krävs inte för att inleda en LVM-utredning att en anmälan från en läkare har gjorts. **Även om T samtyckte till frivillig vård anser hovrätten att det efter återfallen i september fanns fog för socialtjänsten att starkt ifrågasätta om hans vårdbehov skulle kunna tillgodoses i frivilliga former.** Hovrättens slutsats är därför att **det kommit fram så mycket om T:s missbruk att det fanns grund för bedömningen att det under alla förhållanden kunde finnas skäl att bereda honom tvångsvård.**

Har då T åsidosatt vad som gällt för hans uppgift genom att vid denna tid inte inleda en utredning enligt 7 § LVM?

- T har invänt att det pågick en utredning enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen och att en sådan utredning är identisk med en utredning enligt 7 § LVM vad gäller metodik och dokumentationsskyldighet.
- För utredningsskyldighet enligt LVM **fordras inte att det står klart för socialnämnden att förutsättningar för tvångsvård föreligger**. Det är tillräckligt att nämnden har fått kännedom om att det kan finnas skäl för tvångsvård.
- Av 37 § LVM framgår att en sådan utredning ska handläggas skyndsamt.
- Om socialnämnden efter utredning kommer fram till att det finns skäl att bereda någon tvångsvård, ska nämnden ansöka om sådan vård hos förvaltningsrätten. Till ansökan ska nämnden foga utredningen och ett läkarintyg om missbrukarens aktuella hälsotillstånd (11 § LVM).
- **En utredning enligt 11 kap. 1 § SoL som bygger på samtycke kan i sig aldrig leda till att socialnämnden beslutar om tvångsvård**. Om nämnden under en sådan utrednings gång får anledning att ifrågasätta ett samtycke till vård eller att frivillig vård är en tillräckligt ingripande åtgärd ska nämnden fatta beslut om en utredning med inriktning på att ge nämnden underlag för beslut om huruvida en LVM-ansökan ska ges in till förvaltningsrätten. **Alldeles oavsett vilken slutsats LVM-utredningen utmynnar i, innebär arbetet med den att nämnden skyndsamt tar ställning till missbrukarens behov och får en beredskap för att snabbt agera om så skulle behövas**. Såsom tingsrätten också har anfört hindrar inte heller en utredning enligt 7 § LVM att socialtjänsten fortsätter att försöka förmå missbrukaren att avbryta sitt missbruk på frivillig väg. **Det ovan sagda leder till att hovrätten anser att T har åsidosatt vad som gällt för hans uppgift genom att inte inleda en utredning enligt 7 § LVM efter T:s återfall i missbruk i september 2004.**

Borde T ha vidtagit åtgärder för ett omedelbart omhändertagande enligt 13 §?

- T har framfört att han den 29 och 30 november inte hade tillräckligt underlag för att initiera ett ordförandebeslut om ett omedelbart omhändertagande. Han har bl.a. inväntat att den läkare som Jourbyrån blev uppringd av den 28 november 2004 - och som ville att det skulle göras "ett omedelbart LVM" - var oförstående inför uppmaningen att han skulle faxa in ett läkarintyg. Hovrätten vill framhålla att en anmälan kan vara muntlig, även om den muntliga anmälan enligt Socialstyrelsens uppfattning bör kompletteras med en skriftlig sådan.
- Enligt hovrättens mening måste det **vid denna tidpunkt ha stått klart för socialtjänsten att T allvarligt äventyrade sin fysiska och psykiska hälsa och att det krävdes omedelbara åtgärder**. Den 29 november 2004 tillkom ytterligare underlag för socialtjänstens bedömning i form av en skriftlig anmälan med en redogörelse för T:s aktuella situation och begäran "om LVM med omedelbart omhändertagande". Anmälan var gjord av den läkare respektive sjuksköterska på Narkotikapolikliniken som sedan flera månader hade kontakt med T. Senare samma dag utvecklade G ytterligare skälen i LVM-anmälan i ett telefonsamtal med H. Mot bakgrund härav och på de av tingsrätten anförda skälen anser även hovrätten **att det inte kan dras någon annan slutsats än att det den 29 november 2004 måste anses ha varit sannolikt att T kunde beredas vård med stöd av LVM och att det kunde antas att han skulle få sitt hälsotillstånd allvarligt försämrat om han inte fick omedelbar vård**. Genom att då inte vidta åtgärder för ett omedelbart omhändertagande har T åsidosatt vad som gällt för hans uppgift.

Har T gjort sig skyldig till tjänstefel?

- Hovrätten har gjort bedömningen att T åsidosatt vad som gällt för hans uppgift i de två fall som åklagaren har angett och att **detta skett vid myndighetsutövning** i brottsbalkens mening. T
- T har gjort gällande att en förutsättning för tjänstefel är att det finns en påvisbar effekt. Han har hävdade att - oavsett om det förelåg rättsliga förutsättningar för att inleda en utredning enligt 7 § LVM - inte hade medfört någon effekt om han inlett en sådan utredning eftersom det redan pågick en SoL-utredning i vilken gjordes samma sorts överväganden. Han har således menat att det förhållandet att han underlät att inleda en utredning enligt 7 § LVM inte påverkade beslutsunderlaget. Enligt T uppstod det därför inte någon effekt av hans eventuella underlåtenhet och det kan följaktligen inte vara fråga om tjänstefel i detta avseende.
- Hovrätten har ovan redogjort för skillnaderna mellan en utredning enligt SoL och en utredning enligt LVM. Hovrätten anser mot den bakgrunden att T:s invändning inte är hållbar. **Vidare är det inte avgörande för straffansvaret för tjänstefel att en skadlig effekt konkret kan påvisas i det enskilda fallet.**
- Hovrätten instämmer i tingsrättens bedömning att T har agerat oaktsamt när han dels inte inledde en LVM-utredning i rätt tid, dels inte tidigare vidtog åtgärder för ett omedelbart omhändertagande. Han har således av oaktsamhet åsidosatt vad som gällt för hans uppgift. Bedömningen av om ett tjänstefel är att anse som ringa eller inte ska ske med beaktande av samtliga omständigheter. Inom missbruksvården och socialnämndens verksamhet i övrigt måste det ställas höga krav på en snabb och rättssäker handläggning (jfr t.ex. JO 1992/93 s. 319).
- Även om T hade en hög arbetsbelastning kan **gärningarna inte bedömas som ringa**. Liksom tingsrätten gör hovrätten bedömningen att T ska dömas för två fall av tjänstefel.

Påföljdsfrågan

Som tingsrätten funnit ska påföljden bestämmas till **böter**. Vid straffmätningen beaktar hovrätten att det tog drygt tre och ett halvt år innan T fick del av åtalet och att det nu gått cirka sex år sedan han begick tjänstefelsbrotten.

Ärendet kom att utvecklas på ett mycket tragiskt sätt och har fått stor uppmärksamhet vilket T måste ha upplevt som en stor påfrestning. Det inträffade har också medfört att han inte längre arbetar som enhetschef. Med hänsyn härtill bör T med tillämpning av 29 kap. 5 § första stycket 7 och 8 brottsbalken få ett lägre straff än brottets straffvärde motiverar. Antalet dagsböter bör mot denna bakgrund bestämmas till 50.

”Knasmål”

HovR Västra Sverige 2021-12-22 B 2721-21

Tillstånd till prövning av mål om tjänstefel

Felaktigt åtal: **lämnat uppgift om möte med handläggare**

Som åtalet är formulerat både när det gäller tjänstefel och beträffande brott mot tystnadsplikt är det en förutsättning för straffansvar att den uppgift som A ska ha röjt för C:s tidigare sambo var sekretessreglerad enligt 21 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (OSL) vid tiden då den åtalade gärningen ska ha begåtts.

21 kap. 3 § OSL

Förföljda personer, m.m.

Adress, telefon, m.m.

3 § Sekretess gäller för uppgift om en enskilds bostadsadress eller annan jämförbar uppgift som kan lämna upplysning om var den enskilde bor stadigvarande eller tillfälligt, den enskildes telefonnummer, e-postadress eller annan jämförbar uppgift som kan användas för att komma i kontakt med denne samt för motsvarande uppgifter om den enskildes anhöriga, om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne kan komma att utsättas för hot eller våld eller lida annat allvarligt men om uppgiften röjs.

Bestämmelsen i 21 kap. 3 § första stycket OSL är en primär sekretessbestämmelse utan begränsad räckvidd.

Bestämmelsen är då tillämplig hos alla myndigheter och organ som tillämpar OSL.

Syftet med bestämmelsen är att en person som är hotad eller förföljd ska kunna lämna nu avsedda uppgifter till vilken myndighet som helst och kunna känna sig säker på att det finns möjligheter att sekretessbelägga uppgifterna där (se prop. 2005/06:161 s. 50).

Bestämmelsen är således tillämplig på den verksamhet vid Familjerätten, socialtjänsten, som A arbetade i under augusti 2019.

Beskrivningen i 21 kap. 3 § första stycket OSL av föremålet för sekretessen ger närmast vid handen att det handlar om uppgifter som har **en särskild anknytning till en enskild persons boende, stadigvarande eller tillfälligt, och uppgifter om hur denne på annat sätt kan kontaktas med främst tekniska hjälpmedel eller via en arbetsgivare. Sådana mera speciella uppgifter som plats för ett tillfälligt myndighetsbesök och tidpunkt för detta stämmer mindre väl med bestämmelsens beskrivning av föremålet för sekretessen och med det ovan redovisade uttalandet i förarbetena om att uppgift om plats för förhör och tidpunkt för detta inte omfattas av bestämmelsen.**

Det bör i det sammanhanget framhållas att en persons kontakter med socialtjänsten kan vara sekretessreglerade enligt andra bestämmelser som inte är aktuella för åtalet i detta mål.

Det anförda leder hovrätten till slutsatsen att de uppgifter som åklagaren påstått att A har röjt inte var sekretessreglerade enligt 21 kap. 3 § OSL. Åtalet mot A för tjänstefel alternativt brott mot tystnadsplikt ska då redan till följd av detta ogillas.

NJA 2014 s. 910 (NJA 2014:77)

En anmälan enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (orosanmälan) från en förskola eller från den som är verksam där sker vid myndighetsutövning.

Förskolerektor dröjt nio dagar med att anmäla misstanke om sexuella övergrepp mot barn

Uppsala tingsrätt Mål nr: B 4354-21

Gärningsbeskrivningen:

Åklagaren har yrkat att L ska dömas för tjänstefel enligt följande gärningsbeskrivning. Rektorn L har uppsåtligen eller av oaktsamhet vid myndighetsutövning genom handling åsidosatt vad som gällde för uppgiften **genom att hindra och stoppa vårdnadshavaren M att hämta sitt barn**. Den tilltalade har utfört ovanstående gärning **genom att underlåta att kontrollera med socialtjänsten ifall ett beslut funnits som hindrat målsägande att hämta upp sitt barn och genom att till målsägande påstå att ett sådant beslut funnits trots att så inte varit fallet**. Genom detta åsidosatte hon vid sin myndighetsutövning vad som gällde för uppgiften som rektor.

Utrett händelseförlopp

M och Å har gemensam vårdnad om S. S gick vid aktuell tidpunkt i förskola/fritids på R kola, där L var rektor. Den 5 februari 2021 uppgav Å i ett telefonsamtal med L att socialtjänsten hade beslutat att M inte skulle ha något umgänge med S och att det enbart var Å som fick hämta S.

När M skulle hämta S den 9 februari begav han sig först till L:s kontor och förklarade att han var där för att hämta S. L uppgav då att de blivit tillsagda att S endast skulle få hämtas av sin mamma. När M bad att få ett skriftligt beslut från L på vad hon grundade sitt agerande på svarade L att hon inte fick lämna ut S och att hon grundade sitt beslut på den information hon fått från S:s mamma.

M gick därefter för att hämta S men blev tillsagd av S:s klassföreståndare att han inte fick göra det. M satte S i bilen varefter ytterligare personal från skolan anslöt. **S:s klassföreståndare tog S ut ur bilen och tog med henne tillbaka in i skolan.** M och L hade därefter ytterligare ett samtal, på skolgården, och då var även D med. M frågade återigen efter underlag för agerandet **och L uppgav då bl.a. att hon hade fått information från socialtjänsten om att de inte skulle lämna ut S.** L uppgav också att polis hade tillkallats. När polispatrullen kom till platsen följde en av polismännen med L medan den andre polismannen stannade med Ma.

L försökte få tag på socialtjänsten men lyckades inte. Med hjälp av polismannen fick hon kontakt med en person hos socialtjänsten som var insatt i ärendet, H. H uppgav att han hade för avsikt att informera M om att avstå umgänge under utredningstiden men att han inte hade hunnit att göra det. Polisen konstaterade att det inte fanns några hinder för M att ta med sig S. L kontaktade S:s mamma, och berättade att det inte fanns något beslut från socialtjänsten och att M skulle få ta med sig S. Händelseförloppet slutade med att S inte ville följa med M utan i stället följde med Å.

HovR Skåne Blekinge 2021-06-14 B 3360-20

Tjänstefel:

En verksamhetschef på ett behandlingshem åtalades för tjänstefel sedan han skrivit ut en LVM-vårdad patient som dagen efter avlidit i en överdos. Verksamhetschefen har enligt egen uppgift förstått att en bedömning av om patienten skulle tas in för vård enligt LPT måste göras på plats hos psykiatri och att det därför inte var garanterat att hon skulle få sådan vård. **Beskedet från psykiatri var att patienten sannolikt skulle komma att beredas vård där, inte att hon säkert skulle göra det. Utskrivningsbeslutet medförde därmed en reell risk för att hon skulle kunna komma att stå helt utan vård eller vårdplanering.** Detta måste ha stått klart för honom. Han har inte saknat andra handlingsalternativ för att avvärja den akuta faran för att hon skulle komma att skada sig allvarligt. Det har alltså inte varit fråga om någon nödsituation. Hovrätten dömer därför verksamhetschefen för tjänstefel och påföljden bestäms till 40 dagsböter.

JO inleder förundersökning ...

JO 8055-2018 motarbetat verkställighet av umgängesstöd

Allvarlig kritik mot en biträdande enhetschef vid ... för att hon motarbetat verkställighet av och satt sig över en domstols beslut om umgänge med umgängesstöd. Även allvarlig kritik mot stadsdelsnämnden för att den bl.a. agerat i strid med regeringsformens krav på saklighet och opartiskhet

Vid familjerätten var EE biträdande enhetschef, och hon hade behörighet att för nämndens räkning utse umgängesstöd. EE var väl medveten om ansvarsfördelningen mellan nämnden och domstolen och att den inte skulle överpröva det beslut om umgänge som domstolen fattat. Trots detta kontaktade EE både parterna och tingsrätten för att förklara att nämnden inte tänkte verkställa domstolens beslut. I beslutet uttalar JO allvarlig kritik mot den biträdande enhetschefen för att hon medvetet satt sig över domstolens beslut.

En offentlig tjänsteman får inte utan stöd i lag vägra att verkställa ett beslut som en domstol har fattat. Om han eller hon likväl gör det kan hans eller hennes vägran, s.k. domstolstrots, i en del fall vara straffbart så som tjänstefel enligt bestämmelsen i 20 kap. 1 § brottsbalken (se t.ex. JO 2006/07 s. 481).

Det var mot denna bakgrund som jag inledde en förundersökning. Under utredningen kom det emellertid fram att en handläggare vid förvaltningen, på uppdrag av EE, trots allt den 18 juni 2018 hade fattat beslut att utse sex personer som umgängesstöd. **Med hänsyn till att det således fanns ett formellt beslut om umgängesstöd** fann jag att det saknades skäl för mig att gå vidare när det gällde brottsmisstanken. Även om jag inte har funnit skäl att väcka åtal mot någon befattningshavare för tjänstefel vill jag understryka att det finns anledning att se allvarligt på EE:s agerande.

JO 330-2018

Verkställighet av en dom som gällde vård enligt LVU innan den hade vunnit laga kraft.

Eftersom **nämnden verkställde kammarrättens dom innan den hade vunnit laga kraft** fanns det anledning att utreda om någon befattningshavare vid nämndens förvaltning hade gjort sig skyldig till tjänstefel enligt 20 kap. 1 § brottsbalken.

Jag kom fram till att jag inte skulle fullfölja förundersökningen.

När det gällde mitt beslut beaktade jag i huvudsak följande. Det fanns inte anledning för mig att misstänka att någon tjänsteman avsiktligt gjort fel. Min prövning avsåg därför endast frågan om någon tjänsteman hade varit oaktsam på ett sådant sätt att tjänstefelsansvaret kunde aktualiseras. Av hänsyn till rättssäkerheten bör det ställas särskilda krav på noggrannhet och omsorg på områden inom den offentliga verksamheten där det är fråga om myndighetsutövning.

Att skilja ett barn från dess föräldrar är en mycket ingripande åtgärd. Att verkställa ett beslut om tvångsvård enligt LVU är därför en uppgift som ställer krav på särskild noggrannhet och omsorg. När AA berättade för DD att hon hade överklagat domen om vård kontaktade DD sin handledare. Handledaren kontrollerade om domen var överklagad, och enligt uppgifterna i remissvaret fick handledaren då svar som tydde på att så inte var fallet. DD fick information om det och samtidigt beskedet att hon skulle verkställa domen. Mot bakgrund av det som har kommit fram kunde jag inte finna att DD hade varit oaktsam på ett sådant sätt som förutsätts i bestämmelsen om tjänstefel. Jag kunde inte heller se att det fanns skäl att misstänka att någon annan tjänsteman hade varit oaktsam på ett sådant sätt att ansvar för tjänstefel kunde bli aktuellt. **Att jag inte ansett att det går att utkräva ett straffrättsligt ansvar av någon enskild tjänsteman innebär inte att jag anser att handläggningen var acceptabel.**

JO 2845-2017 placering på låsbar enhet utan 3 § LVU i botten

Vice ordföranden i en socialnämnd beslutade att omedelbart omhänderta en ung person enligt 6 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Grunden för beslutet var att det var sannolikt att ungdomen behövde vårdas enligt 2 och 3 §§ LVU. Samma dag beslutade vice ordföranden att ungdomen skulle placeras på ett s.k. särskilt ungdomshem som drivs av Statens institutionsstyrelse (SiS). Vice ordföranden begärde också s.k. polishandräckning för att föra ungdomen till ungdomshemmet.

Socialnämnden ansökte vid förvaltningsrätten om att ungdomen skulle vårdas enligt 1, 2 och 3 §§ LVU. Förvaltningsrätten höll en muntlig förhandling och avkunnade sin dom efter förhandlingen. Förvaltningsrätten beslutade att ungdomen skulle ges vård med stöd av 1 § andra stycket och 2 § LVU **men avslog nämndens ansökan om vård enligt 3 § LVU**. Efter att domen hade avkunnats fördes ungdomen till ungdomshemmet av polis.

Enligt JO **borde socialnämndens företrädare ha förstått när förhandlingen i förvaltningsrätten avslutades att den avkunnade domen ändrade förutsättningarna för vården av ungdomen vid ungdomshemmet**. De skulle därför ha sett till att ungdomshemmet utan dröjsmål fick information om att ungdomen inte kunde vårdas med stöd av 3 § LVU. JO riktar allvarlig kritik mot socialnämnden för dröjsmålet.

JO riktar också allvarlig kritik mot socialnämnden för att nämnden inte återkallade en begäran om polishandräckning.

Frågan om att en begäran om handräckning inte återkallats av socialnämnden har efter polisanmälan om tjänstefel utretts av åklagare, som konstaterat att gärningen, att inte återkalla, är att bedöma som ringa fall. Gärningen är därför inte brottslig [...].

JO 4558-2015

Allvarlig kritik mot Sociala myndighetsnämnden i för att en ung person vårdades vid en låsbar enhet vid ett särskilt ungdomshem trots att han inte var omhändertagen på en sådan grund som anges i 3 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)

Förvaltningsrättens beslut kom in till förvaltningen efter kontorstid den 1 juli 2015. Socialnämnden tog således del av beslutet först nästa morgon. **Den som vid förvaltningen hade ansvaret för ärendet borde då ha läst beslutet noga och därefter utan dröjsmål ha sett till att ungdomshemmet informerades om att BB inte längre vårdades på en sådan grund som anges i 3 § LVU.** Det förhållandet innebar ju att ungdomshemmet inte skulle fortsätta att vårda BB vid en låsbar enhet. Socialnämnden informerade dock inte ungdomshemmet om att grunden för vården av BB hade ändrats. Det gick under förundersökningen inte att få fullständig klarhet i vilka som tog del av förvaltningsrättens beslut, vilket ansvar olika befattningshavare vid förvaltningen hade i BB:s ärende och vilka bedömningar som gjordes med anledning av beslutet. Oklarheterna bidrog till att jag inte fann det möjligt att slå fast att någon enskild tjänsteman skulle åtalas för det inträffade. Jag har alltså inte funnit skäl att väcka åtal mot någon tjänsteman för tjänstefel, men jag vill understryka att det finns anledning att se mycket allvarligt på det inträffade. BB har de facto varit utsatt för ett oriktigt frihetsberövande under tiden den 1–7 juli 2015.

Tack för oss!

Emma Fall
Natalie Glotz Stade

